

fil. 152. col. 1. versio. item si blasphemauerit l. 1. quem sequitur Aymon conf. 6. col. 2. n. 4. Auend. d. c. 5. in fin. & alios referens Decian. tom. 2. c. 6. n. 20. pro quo est bonus textus in l. famosi, ff. ad legem Jul. Maiestatis, ubi lubricum lingua non debet facile trahi ad poenam; nihilominus tamen repellendus est a testimonio in his causis, quae testes exigunt omni exceptione maioribus secundum Alexand. consil. 152. col. 4. n. 7. lib. 5. Deci. consil. 163. num. 10. Thom. Gramat. voto 2. n. 5. & 6. modò blasphemus fuerit semel saltem etiam poena pecuniaria pro hoc crimine damnatus, ut notat Boer. de- cis. 301. n. 13. sequitur D. Couar. de pati. in 6. l. 1. p.

§. 7. n. 17. Azeued. in l. 1. num. 28. hoc tit. 4. lib. 8. ex textu in c. licet causam de re lib. vbi in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur. Nam licet blasphemus non sit infamia infamia iuris, negare minime possumus post condemnationem esse infamiam facti, atque ideo non esse omninò testem idoneum, quod & sequitur Auend. d. 5. n. 30. & Mascard. plures citans concl. 194. n. 13. & 14. & in 3. tom. concl. 1357. n. 39. & Tiber. Decian. 2. tom. tractat. c. 6. n. 21. & praesertim in causis arduis, ut in causa matrimoniali & similibus, & n. 10. probat blasphemum de Iure Canonico incurrere infamiam ipso iure.

IN TITVLVM QVINTVM,

De los descomulgados.

SVMMARIVM.

1 Absolutus ab excommunicatione, in qua dicitur steterat incursus, an possit denunciari & comitari pro poena temporis, in quo stetit in excommunicatione & muneris sequentibus. Et coram quo iudice, & quibus poenis condemnandus sit ibidem. Et quid in pauperem. 5. De poenis permanentium diu in excommunicatione, per totam questionem.

De poenis permanentium diu in excommunicatione.

In l. 1. & 2. tit. 5. lib. 8.

QVÆSTIO LXXVII.

VERO an absolutus iam ab excommunicatione, pro qua fuerat publice in Ecclesia denunciatus iuxta formam l. 1. & 2. huius tit. 5. possit denunciari ac conueniri pro tempore, quo contra eorum tenorem in excommunicatione permansit? Hanc questionem late in utramque partem examinavimus lib. 1. canonice, questionum c. 12. num. 8. cum pluribus seqq. vbi n. 19. resoluimus hoc minime fieri posse, nec condemnari a iudice Ecclesiastico in dictis poenis, concessa absolute inposita eidem salutari poenitentia nisi ipse ante absolutionem incepisset procedere contra huiusmodi excommunicationem ad poenam huius l. regiae; & postea, si tamen sine prauidio ipsius processus atque accusationis, iussisset eum absolueret, licet consultius faceret ipse iudex Ecclesiasticus, si prius excommunicatum puniat quam absoluat, ut habet praxis. Et sic in effectu probavit Ignat. Salzed. ad Bern. Diaz in pract. crimin. canonica, c. 117. nouiter addito, dicens quòd possunt etiam iudices Ecclesiastici (imò maiorem ad hoc iurisdictionem & potestatem habent) punire laicos pecuniaria multa, qui per tempus illud regis legibus expressum ex-

communicatione fuerint innotati, & quòd ita foret vsu receptum est: sicque absolute in tempore post Ecclesiae satisfactionem solet pecuniaria poena imponi, quae iuste exigi potest, & in pios vsus conuerti, ut praecedentibus annis cœtus Cardinalium, Paulo III. Pontif. Maxim. respondit, ut testatur D. Simanc. de instit. Cathol. tit. 27. n. 5. & quòd apud nos secundum l. regiam tertia pars Prælati applicata iuste per eum exigi potest. Sed intelligendus est Ignat. iuxta prædictam nostram distinctionem, ut patet ex ipso, dum loquitur quando absolute in tempore pecuniaria poena imponitur, & affirmat in terminis sic declarans & nos citans d. n. 19. Azeu. in l. 2. huius tit. n. 10. & 11. dicens quod ita vitur & prædicatur quotidie.

Iudicem tamen secularem resoluimus ubi supra, posse à prædicto excommunicato iam absolute poenam iam antea incurram exigere, quam opinionem esse sequendam affirmat nunc Azeu. in l. 1. huius tit. n. 209. idemque nos confirmamus. Et quòd iudices Ecclesiastici soleant punire excommunicatos poenis, de quibus in hac l. habet praxis communis, cuius nos testes sumus: duaeque partes poenatum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum tanquam ad excommunicatorem & exequentem, & tertia pars Ecclesiae Cathedrali, ut affirmavimus d. c. 12. n. 6. & 7. sequitur Azeu. in d. l. 1. n. 215. cum seqq. vbi id late probat, nempe quòd duae partes poenatum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum circa legem secundam huius tit. 5. Quando vitandus sit publicè excommunicatus, & quando toleretur latissimè egimus dicto lib. 1. canonice, quest. c. 1. per totum, & ideo hic non repetit.

Qui verò per annum in excommunicatione permanferit, contra eum tanquam de hæresi suspectum procedi potest, ut in Concil. Trid. sess. 25. in decret. de reformatione c. 3. in fine, cauetur, de quo egimus d. c. 12. n. 12. cum seqq. sed latius nouissimè per sex assertiones & declarationes Ignat. Salzed. ubi supra n. 4. cum seqq. quem & alios refert Azeu. in d. l. 1. mon. 213.

Pauper tamen, qui ob paupertatem non potuit soluere, neque exire ab excommunicatione excusabitur à poena l. regiae, cum impeditus sit soluere ob nimiam paupertatem, dum tamen ad hoc non sit procurata, ut ibidem tenet Azeu. d. n. 210.

IN TITVLVM SEXTVM,

De las usuras, y logros.

SVMMARIVM.

- 1 Iudaei & Mauri an possint licitè usuras exercere, tam iure communi, quam regio, & de eorum poenis, necnon & iure Diuino, per totam questionem.
7 Deuteronomij cap. 23. non feneraberis fratri tuo, sed alieno intellectus: & cap. 22. Deuter. num. 8.
9 Iudaei mox, nec Christiani à nullo possunt recipere usuras sine mortali. Et an valida sit consuetudo contraria? num. 10.

De prohibitione usurarum.

In l. 1. tit. 6. lib. 8.

QVÆSTIO LXXVIII.

VERO circa l. 1. huius tit. 6. de usur. lib. 8. non collect. reg. præcipientem, que los Indios y Moros no den a logro, sin embargo de qualquier cartas, sueros, y privilegios que para ello tenian y dan estos se reuogan, porque por ningunos, por ser contra ley.

1 An Iudaei de iure communi possint licitè usuras exercere? Ipse namque vsuræ omni iure sunt prohibita, ut latissimè probauimus lib. 2. canonice, questionum cap. 18. in principio num. 1. cum sequentibus, & post nos optimè Molina Theolog. 2. part. de iustitia & iure distributione 304. per totam, col. 330. cum sequentibus, & prius Magister Arag. de iustitia & iure 2. 2. q. 78. art. 1. pag. 665, col. 1. cum seqq.

2 Sed de Iudæis nihil ibi loquuti sumus: quare nunc in eis idem probamus, nempe quod non possint usuras exercere. Hæc est communis opinio secundum Curr. Iun. in l. eius qui in pronuncia sub num. 5. ff. si cert. pet. Vnde peccant ipsi Iudaei fenerando Christianis secundum communem opinionem, Theolog. & Canonist. ut affirmat Alexand. de Neuo consil. 100. num. 1. & probatur Abb. in cap. post miserabilem per illum textum, & Hostient. in cap. salubriter de usur. Petr. Gregor. in sua synagoga iur. vniuersi, 3. p. lib. 22. cap. 3. num. 23. pag. 106. & communem profiteretur Clarus statim citandus, & Azeued. in lib. 1. num. 66. huius tit. 6. & probat late Aragon ubi supra, pag. 676. in fi. cum sequenti, vbi cum D. Thom. ibi ad secundum & alius tenet & probat, quod neque materialiter, neque formaliter fuit Iudæis vitata concessa, sed tantum permilla erga alienigenas. Quòd est dicere, fuisse Iudæis permillum, ut possent inter gentiles usuras exercere.

Praxis Criminalis.

cere sine poena, non tamen sine culpa, sed si usuras erga se exercebant, & culpa & poena multabatur. Adde quòd Ecclesia non debet nec potest hoc peccatum permittere nec tolerare, non infligendo poenam, neque propter aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum, quòd exinde sequi speratur, est communis opinio Theologorum & Canonistarum secundum Alexand. de Neuo dicto consil. 100. num. 9. & num. 13. in fin. & consil. 101. post numer. 14. vbi inquit se dolere malitiam Doctorum Christianorum, qui consulerunt contra tam apertam veritatem; & hanc communem refert etiam Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. usura, versio. hæc mem. Et quòd Papa non possit dispensare, ut communitas concedat licentiam fenerandi, communiter tenetur secundum Ioann. Montolon. in premissis, vniuerso iur. 2. p. verbo usura, in verbo nec usuris opprimes, fol. 325. col. 2. Angel. de Clauai. in summa verbo usura 2. §. 14. Syluest. eodem verbo in §. 22. quos & alios plures referens idem profiteretur ac probat Didac. Perez in l. 3. tit. 8. lib. 8. ordinam. pag. 48. in versio. & quòd Papa non possit, id amplians ut etiam communitas secularis, vel Ecclesiastica, quae recepit Iudæos in suis oppidis cum licentia, & facultate dandi ad senus & usuras, peccent mortaliter & sint excommunicati: & ipsi tenentur tanquam fautores ad restitutionem usurarum ex tali conuentione solutarum in subsidium, si Iudaei non soluerint, secundum Angel. & Syluest. in locis præcit. & alios, quos ibi refert. Et quòd Papa in usura dispensare non possit, probat etiam Didac. Perez in hac rubrica, pag. 24. col. 2. ibi, hinc deducitur, post Couar. optimè hoc agens lib. 3. var. resolut. cap. 1. num. 8. sequitur etiam Azeued. in lib. 1. huius tituli. num. 48. quidquid contrarium post longam disputationem magis probet Alexand. consil. 1. volumine 7. & alij nonnulli, quia vix querendum est de peccato mortali inter Iudæos, qui iam condemnati sunt. Quae sententia merito suspecta est Petr. Gregor. ubi supra, cui videntur pugnantia, velle amicitiae beneficium mutui in Iudæos concedere; & postea hoc prætextu velle bona illorum ut ab hostibus exercere, cum potius Iudaei inter Christianos conuersantes inde possint legem nostram improbare, potius quam ad fidem suscipiendam impelli. Quam ob rem existimat vel omninò à cœtu Christianorum expellendos, ut in Gallia (& in nostra Hispania) vel si aliqua ex causa ferantur, bono exemplo legis Christianæ instruendos ut videant opera nostra bona, & ne simus illis scandalo: usura enim vitata non nascitur ex persona, sed ex re. Quae etiam optimè probat Molina Theolog. 2. part. de iustitia & iure, sessione 304. versio. illud in calce, pagin. 344. vbi quòd publicè potestates tenentur pro suo munere usuras prohibere.

prohibere, non solum Christianis, sed etiam infidelibus sibi subditis, laetiterque peccare permittendo illas Iudæis, aut aliis infidelibus sibi subditis sue Reipublicæ pro tributis, quæ eis solvunt, aut pro quovis alio modo: & quod eodem modo laetiter peccant, admittendo Iudæos, aut alios infideles ad habitandum in eorum terris, cum pacto ut illis vitas exercere permittatur, est pro huiusmodi habitatione pingua tributa promittant. Et col. sequenti tenet & probat, quod in his dispensatio etiam per summum Pontificem non cadit, ex textu in cap. super eo de usur. cuius verba sunt hæc: Super eo vero, & infra. Respondemus quod cum usurarum crimen variisque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non vidimus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi usurarum crimine involvatur. ¶ Addit præterea Molin. ubi supra, quod nihilominus permittit vitas non solum infidelibus sed etiam fidelibus ad vitanda maiora mala & scandala, quæ oriuntur si potestas publica in rato aliquo euentu eas impedire tentaret, non esset peccatum, sed licet. Sed hoc non probat, quia est contra communem sententiam supra relatam, imò falsum reputo & non tenendum, salua correctione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cui in omnibus me subicio.

5 Quare iure optimo puniuntur etiam Hebræi exercentes vitas absque licentia Principum, sub quorum degant dominio, & puniuntur criminaliter etiam ab Ecclesiastico indice secundum Philippum Corneum cons. 19. videtur prima fronte per totum, & maxime col. 3. volum. 3. & alios plures referentem Tiber. Decian. 1. tom. tract. crimin. lib. 5. de pen. ind. c. 12. numer. 32. Quæ omnia recte probantur, atque deducuntur ex dispositione nostræ l. dum revocatur privilegia Iudæis concessa in contrarium dicens, como aquellos que no pudieron ser dados ni deuen ser manceuidos, porque son contra ley. Iudæi ergo iure communi attentio non possunt fœnerare, nec Principes eis licentiam concedere, aut cum ipsis in hoc dispensare, ut Catholici Hispaniarum Reges hac nostra l. singulari, sancta, & morali præceperunt. ¶ Quo fit ut nec etiam Iudæi possint retinere licitè acquisita per vitas, sed sunt restituenda accepta post legem Evangelicam secundum Bear. Thom. in opus. 21. & quæ tradit Conrad. lib. 2. de contract. quest. 24. versio. tertia conclusio, & forte ante non licuit ut per ipsum ibi, quia vitas est contra ius naturale, & est prohibita lege divina & humana, ut pluribus rationibus probavit ibi Conrad. quest. 22. Didac Perez in dict. l. 3. pag. 48. col. 2. & nos etiam latissime ubi supra. Et quod Iudæus exerens vitas in Iudaismo, deinde effectus Christianus teneatur ad restitutionem vitas, quas ante baptismum extorsit, probat Iul. Clar. §. usura, num. 7. & cum eo Azeu. in d. l. 1. huius tit. num. 68.

7 Nec supradictis obstat textus Sacræ Scripturæ Deuteronom. cap. 23. Non fœnerabis fratri tuo ad vitas, nec pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno, &c. Ex illo namque sufficienter colligitur vitas secundum se esse illicitam, ea quippe de causa prohibita fuit citra fratres, hoc est, filios Israël. Illud verò sed alieno, quibusdam placuit

ita esse intelligendum, ut vitas Iudæis minimè fuerit permilla, nec licita etiam erga alienigenas, sed tantum dissimulatio quadam ea permilla processerit, & concessa fuerit Iudæis ad maius malum effugiendum ob duritiam & avaritiam eorum, ne fratribus ad vitas pecunias mutuarent, sicuti & eis permittitur libellus repudij, & sicut inter nos permittitur meretriciam, quod cum iure naturæ repugnat, ad maiora mala vitanda. Imò eo modo, quo illo eodem cap. paulò ante dicitur, non erit meretrix de filiabus Israël, non erit permilla illa meretricum alienigenarum. Quo argumento à contrario sensu inde colligitur, quod vitas non tanquam impunita licita, sed tanquam ad maiora mala vitanda esse intelligenda ita priorem locum intelligunt D. Thom. quest. 13. de mal. art. vit. & idem S. Thom. 2. 2. quest. 78. art. 4. & ibi Caietan. Soto lib. 6. de iustit. & iur. q. 1. art. 1. ad 2. Cætr. adversus hæreses verbo usura. Nicolaus de Lura super illud locum Deuteronom. num. 4. Cardin. in clement. 1. de usura. §. vit. quest. 13. Contr. de contract. quest. 24. conclus. 1. Hostien. in summ. de usura. §. in aliquo. versio. octavo. Anan. in cap. 1. col. ult. de usura. Alex. Alen. & alij, quos refert D. Couar. lib. 3. var. resolut. cap. 1. num. 7. & sequitur Aragon ubi supra, pag. 677. col. 1. & 2. Molina Theolog. ubi supra, versio. satisfaciendam superest, col. 342.

Secundo modo text. Sacræ pag. supra, relatus intelligitur ab aliis, inibi vitas permitti Iudæis propria permissione, & earum approbatione, non erga omnes alienigenas & externos, sed tantum erga eos, cum quibus bellum iuste gerebant: quia tunc non possunt exactiones itæ dici vitæ proprie, sed improptie, & potius iuste exactiones, nempe ab his, quorum bona iure belli capta iuste possunt secundum D. Ambr. à Gratiano relatum in cap. ultimo 14. quest. 4. glossa ibi, & in lib. de Tobia c. 8. & sic de nostre fidei secundum interpretes, ut affirmat Petr. Gregor. ubi supra, & illum textum in d. cap. ult. ad hoc dicit singul. Roman. singul. 269. alias 265. & Panor. in cap. post misericordiam de usura, & hoc in recompensationem damni ab hoste illati iniuste, & sic verbum illud, lieno, in tali hoste intelligitur. Terra enim promissionis erat Iudæorum, Deus enim dedit illam Abraham, quam multi ex gentibus sub tyrannide possidebant, ut erant Iebusæi, Philistæi, & reliqui, & quia isti gentiles contra fas, & ius terram Iudæorum tenebant, ipsi verò Iudæi illam armis expugnare non valebant, cum innumera esset multitudo gentilium, eaque potentissima, ideo Dominus præcepit Iudæis ut ad vitas pecunias darent illis gentibus, ut vel sic recuperarent quod iustitia, & iure suum erat: ita intelligitur locum illum sacre Scripturæ Conrad. de contract. quest. 24. Medina de reb. per usura. ad iust. quest. 2. Gabriel in 4. distinct. 15. quest. 11. ad fin. 1. art. Maior ibidem quest. 29. ad secundum, & Florenc. in 2. p. cap. 7. §. 2. sub tit. 1. & sequuntur relati per Couar. ubi supra. Stell. sup. Lucæ cap. 6. latè Didac. Perez in d. l. 3. pag. 49. col. 1. & refert cum aliis Azeued. in d. l. 1. num. 69. & notissime Molina ubi supra, ubi, alij aliter, & c. Sic Clemens Alexand. lib. 2. Sero mat. in addit. ad sacrum textum Biblie exponit verba illa, sed alieno infideli scilicet, vel iniquo, cui pecuniam damus ad vitas: qui enim potest offendi in persona, multo fortius potest expoliari bonis, glossa

glossa singul. secundum Bald. in cap. in literis de rest. spoliat. verbo prado. Iaf. in l. si quis mihi bona, §. si voram, num. 6. ff. de acq. hered. pro quo est bonus text. in l. nec in ea, §. fin. ff. de adult. ibi, sed qui occidere potest adulterum, multo magis contumelia poterit eum accidere, & declarat Alexand. in addit. ad Bartol. in 3. §. fin. sub numer. 5. in part. facit ad multa, ff. de admend. legat.

Sed profecto hæc secunda interpretatio, si accipiatur ut eam glossa, Roman. & alij accipiunt, falsa est omnino secundum communem, auctoritatem Anan. in cap. 1. col. ultim. de usura. Couar. ubi supra, d. num. 7. in versio. & profecto: quia licet mihi liceat bellum iustum gerere, & capta in eo bello efficiantur capientis, ut latè per Molin. de iust. & iur. 1. part. disp. 117. versio. 2. conclus. pag. 665. & in 4. conclus. pag. 667. non tamen mihi licet cum hoste contractum iure, qui naturæ lege reprobatus sit: & potissimum, quia conventiones istæ iam non fiunt cum hoste in re belli, sed iure pacis, & commerciorum: sic non licet ab hoste emergere rem, quæ illius propria est, prius quam iure belli capiat, ceteris iusto pretio, proxi ita est, plane respondendum communium omnium consensu.

Erit igitur hic secundus intellectus verus, quoties ab hoste accipitur vitas & retinetur in compensationem damni ab hoste iniusto & iniusto illati: vel ubi bona ab hoste possessa sunt ipsius mutantis, aut ad eum pertinent quemadmodum bona & prædia hostium incolentium terram promissionis ad Iudæos pertinebant divina largitione, sic sanè sententiam istam intellexerunt Conrad. & Theologi citati à Couar. ubi supra, qui eos sequitur, necnon & Azeu. d. 8. num. 69.

Non obest etiam cap. 18. Deuteronom. ubi, fœneraberis gentibus multis, & ipse à nullo fœnerari accipies: quia fœnerari eo in loco idem significat quod dare mutuo, & in illis verbis in præmium promittitur tanta bonorum abundantia, ut ipsi mutuo dare possint ceteris gentibus, & accipere ab eis non indigent, ita Soto ubi supra, q. 1. art. 1. Molina Theolog. etiam ubi supra col. 344. in prin. & Azeu. in d. l. 1. num. 68. tit. 6. lib. 8.

Nunc autem ipsi Iudæi à nullo possunt recipere sine mortali, nec Christiani à Iudæis: nam in civili conversatione, ubi sunt tolerati, non sunt inimici nostri, & parati sunt servire, c. distat. 23. q. 4. Didac. Perez ubi sup. pag. 49. col. 1. & 2. Sed quicquid sit de iure contrarium servatur de consuetudine: ubique namque tolerantur Hebræi fœnerantes etiam in terris Ecclesiæ, ut refert Iul. Clar. d. §. usura versio. sed certe, ubi refert Alexand. de Neno consil. 102. numer. 13. in prin. improbantem eam consuetudinem, & dicentem, quod tanquam nutritiva peccati non valet. Quinimo si aliquis Iudæus exerceret vitas in Iudaismo (ut ipsi communiter faciunt) & deinde efficiatur Christianus, tenebitur ad restitutionem earum, quas ante baptismum extorsit, secundum Clar. ubi supra, & diximus etiam supra.

Circa l. 2. & 3. Huius tit. nihil quæro, quia in his Regnis Hispaniæ non sunt necessarii, cum ab eis iure iustissime expulsi Iudæi, & sub gravissimis penis præceptum ne in eis degant, ut vidimus sup. in l. 2. tit. 2. hoc eod. lib. 8.

Praxis Criminalis.

SUMMARIVM.

- 1 Index quis sit competens in causa & crimine usurarum, & per totam questionem.
- 5 L. 36. tit. 6. lib. 3. nona collect. regia intellectus, præcipiens quod indices seculares maxime curent punire usurarios.
- 7 L. 1. tit. 21. lib. 4. nona collect. reg. præcipiens admitti exceptionem usura contra executionem instrumentorum quæventurorum, intellectus.
- 8 Usura questione iuris prius pendente coram iudice Ecclesiastico, an postea impediat executionem instrumenti publici coram seculari iudice petita? Et an tunc possit iudex secularis subitari à iudice Ecclesiastico? & 9. cum sequent.

De iudice competente in causa usurarum.

QVÆSTIO LXXIX.

VERO præterea, quis iudex sit competens in causa & crimine vitas? Hanc questionem latissime examinaui in lib. 2. canonic. questionum, cap. 18. num. 13. cum pluribus sequentibus, ubi resoluti quid sit tenendum. Et quamvis hoc contenti esse possemus, sed quia alij post nos eandem tractare questionem, opere pretium duxi hic iterum eam discutere omnes allegans, sed non dissentiens ab ibi resolutis.

In primis omnium consensu in eam itum esset sententiam, ut existiment iuris vitasque professores vitasrum crimen merè Ecclesiasticum esse, ut auctoritate glossæ, verbo malefactores, & omnium in cap. cum sit generale de form. compet. & in cap. 1. de officio ordin. & in clementina dispensosam de iul. testatur Couar. lib. 3. var. resolut. cap. 3. in principio, alios adducens, & refert plurimos dicens hanc esse communem opinionem, & duas ampliationes Iul. Clar. in practic. crimin. §. fin. quest. 37. versio. quæro igitur, necnon & D. Sahagum in cap. decernimus, num. 139. de iudic. Azeued. in lib. 1. numer. 185. cum sequenti, tit. 21. lib. 8. non. collect. reg. & in lib. 1. num. 86. tit. 6. hoc eodem lib. 8. est communis & magis communis, ut plures congerens affirmat Prop. Fatina. in prima part. questionum crimin. quest. 8. num. 134. ubi etiam alias glossas idem tenentes refert: tametsi Couar. ubi supra num. 1. latè probet contrarium, plura inde deducens & obseruans, de quibus per nos ubi supra.

Et quamvis nouissimè D. Molin. Theolog. 2. secunda part. de iustitia & iure, disputatio 333. in principio, col. 1. pag. 431. aliud velit & probet, nempe crimen hoc secundum se ad secularem iudicem spectare, declarare verò num vitas peccatum sit, & num in contractu aliquo vitas peccatum interueniat ad Ecclesiæ iudicium spectet, illiusque distinctionibus ea parte sit standam: & quod cohibere vitas vitium Ecclesiasticis penis, & aliquibus temporalibus, si animatum saluti expedire fuerit iudicatum, ad Ecclesiæ etiam attinet: & quod

tum à multis seculis in defectum ciuiliu legum, atque ad secularium Principum negligentiam suppleendam, constituerit Ecclesia cognoscere de hoc crimine, illudque punire,atenus iudices Ecclesiastici in vnaquaque Prouincia possunt ac debent se intrmittere in punitione & prohibitione huius criminis, quatenus consuetudine fuerit in ea receptum, nihil impediende quod crimen secundum se ad tribunal seculare spectet.

Quamuis enim plerique ex prædictis in se vera sint, attamen quoad cognitionem & punitionem huius criminis hinc temporibus, quibus & legibus laicis vsuræ indistincte vetantur, crimen hoc ex rigore quodam & iuxta veram iuris cognitionem est censendum mixti fori, vt tandem inter laicos iudex secularis tantum de eo cognoscat, Ecclesiasticus autem inter Clericos, sicuti de homicidio, furto & similibus secundum Couar. vbi supra, versiculo 3. quinimo secundum ipsum, ibidem vers. 4. ex iuris Canonici decisionibus potest optime deduci etiam hoc seculo iudices Ecclesiasticos habere huius criminis punitionem aduersus laicos, quemadmodum & iudex secularis eam habere dixit, quod praxis obseruat, vt ibi bene probat, & habet hoc secunda opinio sequens.

Vnde alij probant crimen vsurarum esse mixti fori, & idem laicum iudicem posse inter laicos causam istam iudicare, Ecclesiasticum vero inter Ecclesiasticos, ita Salicet, in l. eos, §. vltim. num. 8. C. de vsur. Archid. in c. quid dicam 4. quest. 4. Cald. Barb. & Carol. Molin. relati à Couar. vbi supra, vers. rursus Sed indistincte crimen vsurarum esse mixti fori tenet glossa verbo malefactoris, in d. c. cum sit generale, quia inter Ecclesiasticos iudices & seculares erit locus præuentioni ex text. in cap. ad nostram 20. de iur. iur. ibi, ante iudicem secularem vel Ecclesiasticum, c. post miserabilem de vsur. ibi, Principibus secularibus, & hanc appellat communionem sententiam D. Sahagum vbi supra, num. 140. communem Azeu. in l. 1. num. 87. hoc tit. 6. & communem & quod ita praxis obseruat ex Couar. Fatinat. vbi supra, vers. 2.

Tertia verior & magis communis sententia est, vt siquidem vertatur questio iuris, iudex Ecclesiasticus, sit competens: si verò questio facti, possit etiam cognoscere iudex secularis vt resoluimus plures allegantes, vbi supra num. 21. cum sequentibus, & de iuramento confirmatur. 1. part. cap. 2. num. 35. vbi exempla vtriusque membri posuimus. Eandem communem sententiam sequitur Didac. Perez in Rubrica tit. 2. lib. 8. ordin. pag. 27. in vers. & etiam, col. 2. & iterum in l. 5. tit. 19. pag. 364. col. 1. lib. 8. nec non & Iul. Clar. vbi supra, vers. quæro igitur ibi, ante loquitur: eandem distinctionem communem plures referens testatur Fatin. vbi supra n. 135.

Sed quamuis hanc distinctionem communem primo probauerit Couar. in epitom. de sponsal. 2. p. cap. 8. §. vltim. num. 3. 4. & 5. vt ipsemet fateatur d. lib. 3. var. resol. d. cap. 3. in princip. sic intelligens l. 4. tit. de lus exceptiones, lib. 3. ordin. hodie l. 1. tit. 21. lib. 4. non. cohect. reg. Nihilominus inibi vers. ego vt liberè, censet vsurarum crimen non esse mere Ecclesiasticum, ac proinde eius cognitionem inter seculares & laicos ad iudicem laicum pertinere, siue sit questio iuris, siue facti, eundemque iudicem reuocantem hac de causa inter sibi subditos cogniturum, quidquid communis

Doctorem traditio hætenus obseruauerit, quam erroneam esse suamque verissimam ex pluribus ibi probare conatur, necnon & Ioann. Bap. Lup. in tract. de vsur. §. 4. comment. 4. num. 68. vers. quam ob rem in fin. & Patil. in tract. de vsur. num. 55. lat. in l. quoties, num. 7. C. de iud. Dec. in cap. decernimus, col. 24. vers. 4. fallit, de iudic. Olac. decif. Pedem. 137. num. 10. in fi. & non sine ratione secundum Fatin. d. quest. 8. d. num. 135. ad fi. ibi. verum quia.

Iulius tamen Clar. in §. vsura, vers. hoc crimen, & in d. quest. 37. vers. quæro igitur, præfaram communem Doctorem distinctionem, tunc demum procedere declarat, quando ciuilitè & principaliter agitur: quod si criminaliter agitur, vel incidenter, inquit nullam esse difficultatem iudicem laicum procedere posse, etiam quod sit questio iuris, & hæc ex Guidon. Papæ conf. 180. num. 2. nedam asserit esse communem Legistarum & Canonitarum opinionem, sed aliquando seruatum se vidisse testatur: & Clarum in hoc referunt, ac sequi videntur Bonacola in commun. opinio. lib. 1. vers. vsuras punire, pag. 186. col. 3. Suarez in commun. opin. vers. vsura, n. 80. Ludouic. Peguet. decif. crim. 30. num. 23. ad fi. vers. hanc opinionem, vsque ad n. 24. & Azeued. in l. 1. huius tit. num. 87. cum sequentibus, vbi num. 91. primam membram distinctionis Iul. Clar. præd. intelligit quando Ecclesiasticus iudex præbet inhibitionem aduersus iudicem laicum, ne procedat in causa illa in via executiua, vsque dum declaratur an sit contractus ille vsurarius, & sic quoties de q. iuris est tractandum iuxta Marian. & eundem Clar. d. q. 37. num. 2.

Sed Fatinac. vbi supra, d. quest. 8. num. 136. vers. ego in hac controversia, necum dubitat de præd. communi distinct. iuris & facti, per rationes adductas à supra citatis contra eam tenentibus, sed nec etiam Iulij Clari declaratio sui subdistinctio sibi admodum satisfaciit ex rationibus de quibus ibi per eum, dicens quod inanis est distinctio præd. & pro resolut. facit conclus. sequentes in hoc art.

Prima conclusio. Quod si agatur de quest. facti, tunc indubium est, & nemo contradicit vsurarum cognitionem etiam ad secularem iudicem spectare, vt patet ex communi Doctorem sententia, quos ibi refert. Et idem si vsura sit notoria, ita quod pars non inficietur contractum vsurarium, & sic sicut in casu claro, agaturque tantummodo ad repetitionem vsurarum, questioque sit super solo calculo est in dubium secularem iudicem competentem esse ex magis communi sent. DD. quos refert n. 137. & n. 138.

Secunda conclusio Fatinac. Quando agitur de vsuraria prauitate à ludæis commissa, tunc in huiusmodi causa iudex secularis competens est, nec hoc negatur ab his, qui crimen hoc mere Ecclesiasticum esse affirmant, vt est videre apud Doctores ibi per eum citatos n. 139.

Tertia conclusio. Idem est dicendum quoties ex decreto alicuius secularis Principis, seu laicorum statuto vsuræ sint sub aliqua poena prohibita: quia si deinceps questio de poena contigerit, idem secularis iudex de ea cognoscere poterit, dummodo talia statuta seu decreta sint à Romano Pontifice confirmata, alias secus, vt per Roland. à Vall. & alios ibi ab eo relatos, numer. 140. vbi quod huiusmodi decreta vigent in Regnis Franciæ, Hispaniæ, Neapolitano, Montis Ferrati, & Pedemontium.

Quarta

Quarta conclusio. Quoties vertitur questio iuris super vsuris, non vero questio facti, licet tunc sit maxima inter DD. controuersia, an crimen hoc possit per secularem iudicem cognosci, ipsi tamen Fatinacio vbi supra, d. num. 140. vers. quarta sit conclusio, semper vt verior & magis in praxi recepta placuit opinio affirmatiua, licet negatiua forsitan sit magis per DD. sed inaduerterent ni fallitur recepta. Et in summa indistinctè concludit huiusmodi crimen esse mixti fori, illiusque cognitionem etiam ad secularem iudicem inter laicos spectare, & quod ita si iudex esset seruaret: & quod vtrumque sit, satis est in proposito materia, iudex in crimine vsurarum laicus potest coram iudice Ecclesiastico conueniri iuxta communem Doctorem sententiam, quam ibi refert dicens, quod de hoc nemo dubitat & merito, quia verum dicit & quotidie ita seruatur in praxi, quod etiam sequitur & testatur Azeued. in l. 1. huius tit. 6. num. 87.

Quid reuocandum: ego semper censi, veriorè & receptiorè esse præd. distinctionem communem.

Ex qua deducitur primò intellectus ad l. 36. tit. 6. lib. 3. huius nou. coll. reg. præcipientem iudicibus secularibus vt maxime curent punire atque puniant vsurarios, & ad noitram l. 1. huius tit. 6. hoc lib. 8. idem probantem ibi, 7. mandamus a todos los inuadadores, vt debeant intelligi, quando questio vertitur super facto, secus si vertatur super iure iuxta communem distinctionem supradictam, & colligitur ex verbis d. l. 36. quibus innuitur, vt tunc demum iudex secularis punire possit vsurarios, quando scilicet tales sint, & sic quoties non dubitatur de iure an sit vsura, necne, sed constat quod sit vsura, dabitur tamen de facto, quod sic voluit, & probat Auiles in in cap. 50. præ. in glossa vsura per totum, & ex professo late probauimus eum eo d. cap. 2. de inuamento confirmatorio, t. p. num. 37. & Didac. Perez nouissimè in l. 5. tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 364. colum. 2. in principio, dicens quod in casu dubio, nempe cum est questio iuris super vsuris, poterit iudex Ecclesiasticus petere remissionem delinquentis & contractus ad cognoscendum de delicto mere Ecclesiastico, non alias, & quod ita seruatur in iudiciis.

Hæc quamuis ita iure communi rell. se habere videantur, nihilominus tamen attenda generalitate nostræ l. 1. & l. 1. infra eodem, & præferim d. l. 36. tit. 6. lib. 3. nou. coll. reg. aliquando iudices seculares criminaliter procedunt contra laicos ad eos puniendos indistinctè, siue questio iuris sit, siue facti, & sic de vtroque cognoscunt, quam praxim refert & probat D. Couar. d. lib. 3. var. resol. cap. 3. num. 1. vers. 4. non est, quem refert & sequitur Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. fin. præd. crim. quest. 37. vers. quæro igitur, ibi, in vero, & voluit idem Couar. in 4. de Sponsal. l. 1. p. cap. 6. in principio, num. 19. & Auzenda. 2. p. cap. 28. præ. num. 1. & D. Sahag. in d. cap. decernimus, num. 144. Quam praxim suspicor iam iudices seculares pro vitibus conatuos deinceps conseruare, cum sit recepta, & in fauorem suæ iurisdictionis, & mihi quoque nunc placet, & probatur ex conclusioe quarta Fatinacij supra adducta.

Secundò ex supradicta communi distinctione deducebatur etiam similis intellectus ad legem 4. tit. 8. lib. 3. ordinam. veteris, hodie l. 1. tit. 21. lib. 4. nou. coll. reg. præcipientem, vt contra executionem instrumentorum habentium executionem

paratam admittatur exceptio vsuræ: vt procedat & intelligatur iuxta supradicta, nempe, vt si quidem questio iuris super vsura oriatur, iudex secularis remittat illam ad iudicem Ecclesiasticum, & interim superedeat in executione, præcipue si ab ipso iudice Ecclesiastico inhihetur. Si verò questio sit super facto, possit ipse iudex secularis de ea cognoscere, & hoc casu probanda erit intra decem dies, de quibus in d. l. regis, quod primò probauit D. Couar. in 4. de Sponsal. 2. p. cap. 8. §. 12. num. 5. in principio, & voluit etiam Auiles vbi supra, col. 3. in d. glossa vsura, cum quibus idem probauit d. cap. 2. num. 50. & post nos Azeued. in d. l. 1. num. 186. tit. 8. lib. 4. Quamuis idem author in l. 1. huius tit. 6. num. 95. cum sequenti aliter distinguat, nempe, vt quoties non est clarum contra quod exequendum esse vsurarium, tunc exequatur non obstante exceptione vsuræ, præstata cautione reddendi bona executata, si contractus prædictus declarabit vsurarius à iudice Ecclesiastico: & quod hæc cautio & fideiussio danda est vltra fideiussionem de la ley de Toledo, secus vero, si certum esset contractum esse vsurarium: neque ad hanc declarationem necessaria est sententia iudicis Ecclesiastici, tunc enim bene impeditur talis contractus via executiua, neque debent iudices seculares illum exequi.

Nihilominus tamen maximus practicus Roder. Suar. in repet. l. post rem iudicatum, vers. nunc, circa iudicem, num. 15. 16. & 17. ff. de reind. scribit iudicem secularem ex l. Regia posse, ac debere postequi ipsam executionem non obstantè iudicis Ecclesiastici inhibitione, si intra decem dies minime docuerit reus vsurarium esse contractum illum. Quam sententiam vltimo loco probare videtur Couar. d. 2. parte de Sponsal. 8. §. 12. num. 5. versimò Rod. Suar. & idem lib. 3. var. resol. cap. 5. num. 1. circa fin. vers. vtrumque sit, & de experientia quotidiana idem affirmat D. Sahagum vbi supra, d. n. 144. necnon & Iul. Clar. d. quest. 37. lib. vers. quæro igitur, in fin. ibi, tamen omnia, dicens prædictam distinctionem communem intelligendam esse, & procedere, quando principaliter in iudicio deducitur questio vsurarum, secus quando incidenter opponitur per modum exceptionis, nempe contractum esse vsurarium: tunc enim secundum eum bene potest iudex secularis cognoscere etiam super questione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare & rescindere, & quod hæc est communis opinio tam Canonitarum quam Legistarum, vt dicit Guido Papa consil. 180. n. 2. & quod vidit quandoque ita seruari, tametsi prius retulerit aliam communem contrariam ex Alexand. in l. quoties, post num. 4. vers. extra glossam, C. de iudic. nempe quod nec etiam incidenter iudex secularis possit cognoscere de vsura, quam probat Azeued. in d. l. 1. m. 186. vers. adeo.

Nihilominus tamen praxis prædicta sustineri potest, & debet, quinimo iudices seculares eam proculdubio obseruabunt, tum propter auctoritatem præd. authorum, & quia suæ iurisdictioni fauet, tum etiam quia fundatur in communi opinione præd. relata à Iul. Clar. scilicet ratione incidentiæ, necnon & in quarta conclus. Fatinacij, supra posita & relata, tenentis indistinctè huiusmodi crimen esse mixti fori. Et ita merito, re hæc maturius considerata, hanc sententiam, & praxim circa intellectum d. l. 1. tit. 21. lib. 4. nou. coll. reg. probauimus lib. 2. Canoniar. quest. cap. 18. num. 26. & 27.

cibus por ella el comprador, contando en los frutos, y esquilmos que huyo el comprador de la cosa vendida del tiempo que la suyo. Ita cauetur in l. 4. huius tit.

10 Sed circa hanc legem eiusque dispositionem, an & quando ex pacto de retrovendendo presumatur contractus usurarius, quia longiorem requirit tractatum, agemus infra quæst. statim sequenti.

Illud hic addentes, posse etiam iudices eos mercatores punire, qui merces egentibus vendunt habita fide de pretio, & postea eadem merces per se vel per interpositas personas viliori emunt pretio, quas conuentiones Hispanæ dicimus moharros: continent enim usuram palliatam, ideoque grauius puniendi sunt ex lib. 29. titul. 4. lib. 3. non. collect. reg. 22. titul. 11. lib. 5. eleganter Molina de usur. numer. 13. & 14. prout enim cum refert Don. Ioann. Vela ubi supra, pag. 197. ad fin. Et quando hi contractus sunt iusti & validi declarat Nauar. in man. c. 13. num. 91. Et iudex Ecclesiasticus poterit illos rescindere, vt docet Salced. in addit ad Bernardin. Diaz cap. 89. littera C. versiculo, illud autem, quem ad hoc refert & sequitur Vela ubi supra, versico. scilicet est, cap. 88.

11 Tertia conclusio. La usura y contratos usurarios se pueden probar por testigos singulares, que con juramento digan que recibieron algo de alguno alogro, aunque cada uno diga de su hecho: siendo los testigos dos, o tres, o mas, y tales que entiendan el juez que son de creer. Otro si auiendo otras algunas presunciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dicen. Y esta manera de prueba es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece a la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca a los mismos testigos, por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio. La misma l. 4. deste titul. 6. en el versicu. y porque los que dan a usura, per quam hoc idem probantur Couarr. d. lib. 3. varia. resolut. cap. 3. num. 5. Didac. Perez in rubr. titul. 2. lib. 8. ordin. pag. 27. col. 1. Spino in suo speculo testam. glossa 13. numer. 19. Azeued. in d. l. 4. num. 52. cum sequentib. Don Iuan Vela de pan. delict. cap. si pag. 198. vbi quod iustissima est huius l. constitutio secum. Couar. & Auend. quos citat. eandem nostram l. refert nouissime Cenall. in suis communibus opinionib. quæst. 537. num. 9. & hoc propter fraudes & simulationes, quibus ad regendas palliandasque usuras hoc genus faneratarum quotidie vitur. Sed & iure communi quoque usuram probati testibus singularibus tenet Bald. in l. 1. num. 21. C. de testam. & in l. rogasti, §. si tibi, num. 11. ff. si cert. pet. & probat late Crauet. consil. 73. num. 35. Paris. consil. 57. num. 46. volum. 1. Titac. de retract. conuent. in presat. num. 38. Nell. de S. Gemin. in tractat. de test. num. 187. Abb. consil. 81. volum. 2. Vinus in suis communibus opinionib. versico. testes singulares sufficiunt, vbi de veteri & magis communi opinione attestatur, & Apostil. ad Abb. in cap. licet ex quadam de testam. Decian. consil. 62. n. 92. volum. 3.

Contrarium tamen tenet Iaf. consil. 78. col. 2. versico. principaliter, vol. 3. ex doct. Bald. consil. 459. vol. 4. vbi ampliat etiam fama concurrente cum testibus singularibus, quod etiam censuit Anton. de Butr. in cap. cum oporteat, q. 9. de accusat. Feder. de Senis consil. 64. pridie Abbas sibi contrarius consil. 42. ex multis agris lib. 1. vbi quod non valet statutum Episcopi, quo cau-

tum esset, vt per testes singulares quis probaretur usurarius, ex doct. Feder. de Senis consil. 17. & Anton. de Butr. in d. cap. cum oporteat, sequitur Iaf. ubi supra, col. 2. versico. imo fortius, vbi de communi, & Honded. quos conf. 33. num. 98. volum. 2. & bene dicunt de statuto Episcopi recognoscente superiore, secus de alio non recognoscente, vt distinguendo affirmat. Decian. consil. 62. num. 17. vol. 3. hanc etiam secundam & sic contrariam opinionem tenuerunt Alexand. consil. 72. n. 3. vol. 1. & Ioan. Crot. de test. p. 7. n. 3. 14. & Abb. vbi de communi, in c. cum in diocesi in fin. de usur.

Has duas sententias contrarias refert Mascard. de probat. 3. tom. conclusio 1419. num. 11. & 12. & num. 13. eas sic conciliat, vt prima procedat, quando ageretur de probando in genere aliquem esse usurarium, quia tunc probarent testes etiam singulares: secunda vero, si in specie de aliquo actu siue contractu, ita censuit Bald. in d. l. rogasti, §. si tibi, num. 11. ex doctrina Innocent. in cap. qualiter, & quando de accusat. idem voluit Abbas consil. 113. columna 3. versico non obstat. quod dicitur de singularitate, parte 2. & latissime Couartuias lib. 3. variarum resolucionum c. 5. num. 5. & Ioann. Baptista Lupus de usuris commentum. 4. in presatio. num. 27. versiculo, bene verum est, quos refert & sequitur Mascardus de probationibus ubi supra, dicto numero 13. Sed vltra ipsum eandem sententiam sequitur, & magis communem esse profertur plures, quos congestissimus lib. 3. practiarum questionum. quæst. 12. numer. 9. & Ioann. Vincent. Honded. consil. 33. numer. 95. lib. 2. vbi dicit hoc sine dubio procedere. Sed nihilominus contrariam etiam sententiam in hoc, scilicet, vt etiam si agatur de probando aliqui in genere non sufficiant testes singulares, dicunt alij esse etiam magis communem, & primam periculosam, & omnino fallam, vt ibidem retulimus n. 20. & 21. Ideo iure communi attento, nihil firmum & tutum in hoc articulo reperitur.

Ideo consultiissime cautum fuit nostra l. regia 4. usuram & contractus usurarios probari posse testibus singularibus, concurrentibus iis de quibus in eadem l. 4. nempe, Que sean dos, o tres, o mas, y tales que entiendan el juez que son de creer. Otro si auiendo otras algunas presunciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dicen, y que esta manera de prueba es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece a la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca a los mismos testigos: por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio, & cum aliis hoc etiam probat Honded. ubi supra.

Quamobrem, vt inquit Iafon d. consil. 78. versiculo, trem isti testes, volum. 3. testes debent protestari quod non intendunt ex eodem testimonio aliquid ius, alioquin essent repellendi, & sequitur alios allegans Mascardus ubi supra, numer. 15. Sed hoc non censo esse necessarium, si quidem sufficit quod nostra l. regia prouidet, nempe, que ellos no agan de auer, ni agan ninguna cosa desto que dieren su testimonio, absque eo quod protestentur se non intendere ex eorum testimonio aliquid ius: hoc namque non est de substantia, sed tantum quod nihil consequatur ex eorum dictis.

Illud tamen verum esse censo in proposito, quod ex magis communi opinione plurimos allegans tradit Mascardus ubi supra, numer. 14. nempe,

nempe, hoc de testibus singularibus ad probationem usuræ posse ampliari, vt procedat etiam si ipsi testes essent patricipes criminis, & deponerent soluisse usuras, contractusque usurarios iniisse cum usurario: quia etiam tunc probarent, dummodo deponerent ad fauorem tertij, vt in nostra l. & per eam ita tenet Auendan. in 1. part. cap. 2. prator. num. 19. versico. & quamuis, & in 2. p. cap. 28. numer. 2. versico. & quamuis, non autem proprium, nempe, ad repetendas usuras.

13 Et similiter ego addo dummodo cætera, de quibus in hac nostra lege regia 4. simul concurrant: vnde his concurrentibus proxenetæ & mediatores sufficient pro testibus, Cardin. in element. 1. §. ceterum, num. 2. de usur. Cepol. de simul. contract. presumpcione 26. n. 185. & cum eis Mascardus ubi supra n. 19.

Vnde suppleri debet Auendan. ubi supra, dum omisit addere simul cum prædict. testibus singular. alias præsumptiones & coniecturas vel circumstantias, quod hæc etiam requirantur simul concurrere, vt expresse cauetur in hac nostra lege regia 4. ibi: Otro si auiendo otras algunas presunciones y circunstancias, quod oculis linceis perspexit D. Couarr. lib. 3. variarum resolut. cap. 3. sub. num. 5. in versiculo, hinc profecto, ibi: modo his testibus, & Didacus Perez in d. l. 1. pagina. 46. colum. 2. & Spino in speculo testamentorum, in 10. part. n. 19. pag. 90. secundum priorem impressionem.

Alia plura circa probationem usurarum congerit Mascard. per totam illam conclusionem 1419. quæ sunt videnda quosque casus contigetit. Verum semper decisio dictæ nostræ l. 4. circa testes singulares obseruanda erit cum suis requisitis. Quod si in aliquibus fuerit eis contraria tradita in proposito per Doctores, in his saltem Regnis minimè admittenda erunt.

14 Quomodo autem quis probetur usurarius manifestus agunt latissime Mascard. d. 3. tom. conclusio 1420. per totam, & Cenall. d. quæst. 537. per totam & de pœnis; quam pluribus manifestorum usurariorum agit late Molina Theolog. 2. parte de iustitia, & iure, vbi supra, 334. columna 485. cum sequentibus.

15 Deinde optimè obseruauit Couartuias lib. 3. variarum resolut. cap. 3. sub. numer. 5. versico. ex quibus, admonendos esse Regios iudices vt caute nostra regia constitutione 4. vtantur in praxi, quoties de puniendis usurariis apud ipsos traderetur, siquidem in pœnam statutum est quod usurarius tot numos, quot mutuo dedit, reddere cogitur Regio fisco & accusatori. Nam si de pluribus mutuis per testes singulares iuxta legem regiam probatum fuerit, non omnino est usurarius integram legis pœnam soluere cogendus, sed mitiore arbitrio iudicis, nisi ipsi ex circumstantiis visum fuerit quodlibet nuntium fati planè probatum esse, qua in re oportet iudicem diligenter omnia, & æquo iudicio perpendere. Et Couartuiam ubi supra, refert & sequitur D. Azeued. in dicta lege 4. numer. 1. libet aliter eius verba referat, sed non bene: quia vt existimo, Couartuias loquitur quando vnum quodque mutuum non est plene probatum testibus etiam singularibus. Non enim sufficit ad pœnam ordinariam, quod testes singulares deponant vnuquodque de suo mutuo, sed requiritur, quod vnuquodque mutuum probetur duobus vel tribus testibus quamuis singularibus, cæteris insuper concur-

rentibus de quibus in nostra lege 4. alias autem mitior pœna erit imponenda ab arbitrio iudicis. Et hoc est quod ego intellego voluisse, & admonuisse Couartuias ubi supra, etque eius opinio iustissima & prudentissima, & voluerunt relati per Honded. consil. 33. num. 94. volumine 2. & ipse cum eis.

Ex quibus sequitur primò, secundum Auendan. 2. p. c. 28. n. 2. versiculo, ex quo, quod si aliquis ex prædictis testibus patiat exceptionem, non facit fidem etiam in crimine usurarum, in quo multum operatur iudicis arbitrium secundum Innocent. & Bald. quos ibi refert.

Secundò inferatur, secundum eundem Auendan. ubi supra, quod in crimine usurarum contra testes singulares deponentes de facto proprio admittitur repulsa & reprobatio, cum nostra l. regia requirat quod sint idonei. Quod secus esset si duo essent testes in eodem facto, nam etiam si aliàs patecerent exceptionem, adhuc non repelleretur in causa usurarum propter difficultatem probationum in probandis excogitatis fraudibus sceneratorum, nisi testes essent inimici secundum Auendan. dicto cap. 28. numer. 3.

¶ Vbi etiam quod vnus testis de facto proprio 17 deponens in isto crimine usurarum, quamuis alia indicia concurrant, non probant contra vsurarium secundum Iaf. quem refert, & rectè ex nostra l. dum requirit simul cum iudicis duos vel tres testes singulares de facto proprio, vbi supra etiam plures allegans probauit Mascard. ubi supra n. 16. saltem quando agitur criminaliter, vt ibi per eum n. 18.

18 Quinimo etiam atrenta nostra l. regia Auendan. dicta 1. part. cap. 2. num. 19. versiculo & quamuis, requirit quod ad sint tres testes singulares deponentes singuli de facto proprio, & quod non sufficiat minor numerus. Cui opinioni videtur contradicere littera nostræ l. regie ibi, dos; o tres, o mas: alternatiua enim illa, ò non requiritur concursus trium testium, sed potius duos sufficere innuit, aliàs eadem ratione nec tres testes singulares sufficerent, cum eadem l. postea dicat tres, o mas.

Verius igitur sensus esse mihi videtur nostra l. quod duo, tres, vel vitiores testes singulares sufficiant, non verò vnus: & sic quando plures adfuerint quam duo, sufficientior probatio fit. Duo tamen sufficiunt, non tamen vnus etiam cum aliis iudicis, adminiculis & præsumptionibus, que etiam requiruntur cum testibus singularibus simul, vt prædiximus.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus usurarius qua pœna puniatur? & per totam questionem, præcipue n. 7.
- 2 Usurarius adhuc post peractam penitentiam sunt infames ad testimonium & dignitatem.
- 3 Laicus usurarius quo pacto efficiatur infamis?
- 4 Sententia declaratoria requiritur etiam in pœnis, que ipso iure imponuntur. Fallit quatuor in casibus, vt in num. 5.
- 6 Clericum infamum repellitur ab obtinendo beneficio.
- 7 Clericus usurarius præter infamiam deponenda est ab officio & beneficio.

- 3 Clericus usurarius est inhabilis ad sacramentum ordinationis susceptionem.
- 9 Infamia infamia iuris, vel facti, est irregularis ad ordines sacros suscipiendos.
- 10 Irregularis eligi, seu presentari ad Ecclesiasticum beneficium seu dignitatem non potest.

De poena clerici usurarij.

QUESTIO LXXXI.

QUERO modo qua poena puniatur clericus usurarius? Et in hoc resolutione procedens observandum est, clericum usurarium infamem esse ipso iure eo pacto quo laicus iuxta textum secundum Abb. ibi in cap. inter dilectos de excess. prelat. textus etiam in cap. infames, §. porro, 3. questione 7. D. Couar. lib. 3. var. resolut. cap. 3. numer. 2. & 3. Bernard. Diaz in practica criminali canonica cap. 88. in nouis, numer. 1. ubi addit in princip. littera. A refert esse communem ex Couar. ubi supra, numer. 2. ubi tamen non loquitur in clericis, sed simpliciter & generaliter in usurario: sed numer. 3. ubi agit de clerico usurario, id probat eo pacto, quo laicus usurarius est infamis non tamen dicit esse communem opinionem.

3 Addit Bald. in l. improbum factus, C. ex quibus causis infam. irrogat. quod adhuc post peccatum penitentiam usurarij sunt infames ad testimonium & dignitates, dicens hoc esse mentitendum, quem refert & sequitur Bernard. Diaz ubi supra, dicto numer. 1. Verum contrarium opinionem tenuit idem Bald. in l. Cassius ad finem, ff. de Senat. scribens quod si usurarij penitent & vias restituunt, de aequitate canonica famam recuperant, quem sequitur Felin. in cap. 1. colum. 12. versiculo, limita octauo, de probat. & Mathesyl. singul. 196. & eos refert contra suum authorem Salced. ubi supra, littera B.

3 Modò pro intellectu precedentis observationis est videndum quo pacto laicus usurarius efficiatur in famisv eodem modo dicamus clericum huiusmodi effici.

Qua in re Salicet. in dict. lib. improbum factus numer. 2. censet usurarium publicum etiam ante sententiam notatum & affectum esse infamiam facti & iuris; at usurarium occultum nec iuris infamia afficit, donec eius crimen detectum fuerit per sententiam. Pro qua doctrina expenditur d. l. improbum factus, dum exercentes improbum factus infamia afficit, quasi exercitium eius criminis requirat quod publice pateat: idem probat dict. cap. inter dilectos, dum frequentem mutui dationem exigit. Tertio idem probatur, quia infamia etiam iuris est delicti nascitur, ut in lege cognouimus, ff. de variis, & extraordinar. cognitio. si ut fama & illae dignitatis status ex bonis moribus: neutrum autem sine publica reum notitia potest contingere, ut patet: ergo, &c. Hocque ipsum generaliter de quacumque infamia iuris ipso facto a lege irrogata censet Alphons. à Castro lib. 2. de postulat. l. poenal. cap. ultimo, quem refert idem in specie nostra probans Couaruias ubi supra, numer. 2. versicul. scribit tamen aduersus Paul. Castren. in ea nuncupatim contrarium existimantem in dicta lege improbum factus in fine, eandem procedentem resolutionem cum Couar. sequitur

D. Molin. Theolog. 2. tom. de iust. & iur. dispensatione 334. colum. 483. cum sequenti, ubi ampliat secundum communem, & veram opinionem, ut procedat hodie etiam aduersus eos, qui exercent vias iure Ciuili antiquo permissas.

Nec contra supradictam communem & veram resolutionem obstat altera non minus recepta sententia, quae habet quod etiam in poenis, quae ipso iure imponuntur requiritur sententia declaratoria facti, ex quo poena ipso iure lata est lege eius, qui delatorem, & ibi Bartholus ff. de iure fisci, textus in cap. cum secundum leges, §. consuetudinis, & ibi Doctores de heret. lib. 6. & refert innumeros auctores hanc opinionem tenentes Tiraquel. in lib. si unquam verbo reuertatur, numer. 400. C. de reuocat. donat. & Anton. Gomez in 3. tom. var. resol. cap. fin. numer. 3. & Roland. à Vall. consil. 18. numer. 11. lib. 1.

Quia respondemus, hoc non procedere primo cum factum est adeo notorium, ut nulla sit opus declaratione. Secundo cum qualitas ipso iure inducta competat, & adest lite iam inchoata. Tertio respectu fructuum. Quarto cum poena trahit secum executionem, nullamque facti executionem requirit, ut infamia de qua agimus, excommunicatio, & alia huiusmodi, ut optime & late declarat Felinus in cap. Rudolph. de rescriptis, & in capite, cum non ab homine de iudic. quem refert & sequitur Tiraquel. ubi supra, numer. 401. & tenet etiam Bald. quantum ad poenam infamiae, in lib. 1. circa medium, versiculo, post hic dubitari, ff. de his, qui notantur infamia.

Ex supradictis planè deducitur, quod clericus usurarius huiusmodi repellatur ab obtinendo beneficio iuxta glossam in cap. praeerea de ester. per regulam infamiam de regul. iur. in 6. tamen Episcopo licitum sit hanc infamiam notam tollere & abolere ab eo, qui iam penituerit, ad effectum obtinendi beneficia Ecclesiastica: quod glossa communiter recepta docuit in d. cap. praeerea verbo suspendas, teste Couar. d. lib. 3. variarum resolut. cap. 3. numer. 3. & tenuit Bernard. Diaz dict. cap. 88. numer. 1. & ibi addit, littera A. versiculo, poterit tamen, ubi eam communem esse dicit ex testimonio Couaruii. ubi supra, qui ambo hoc verum intellegunt quantum ad beneficia obtenta, non vero quoad obtinenda, quae infames assequi non possunt absque Romani Pontificis indulgentia: quod glossa expresse obseruauit in dict. c. inter dilectos de excess. prelat. Sed ut arbitratr Molina ubi supra columna, 485. glossa illa non negat posse Episcopum post penitentiam & satisfactionem reddere habitum clericum usurarium ad obtinenda beneficia, quae de nouo vacent, & ad quae de nouo post talem penitentiam acquirat ius, quo pacto intelligenda est glossa dict. cap. praeerea, sed solum afferit glossa dict. cap. inter dilectos, ad ea beneficia obtinenda, ad quae ante penitentiam & satisfactionem erat electus & habebat ius non posse reddi habitum per Episcopum, sed omnino esse ab eis repellendum, conferendaque esse alteri, posse tamen dispensare ut maneat in iam obtentis. Hic tamen sensus atque intellectus Molin. diuiniotus est ad glossam, quae expressim dicit, quod clericus propter viam inditindè repellatur ab obtinendo: idè non tenendus, sed communis resolutione

olutio praeter adducta ex glossis & Doctoribus praecitatis & Vela de delict. capite vltim. pag. 196.

7 Clericus praeterea usurarius praeter infamiam ob id ab eo contractam deponendus est officio, & beneficio, textus est insignis in capite primo, de usurar. ubi notant Ioann. Andreas, Abbas & Rauenc. Alexander consil. 72. lib. 1. in principio.

Contrarium tamen videtur probare text. in dict. cap. praeerea, ex quo patet clericum usurarium arbitrio iudicis ad certum vsque tempus officio, & beneficio suspendendum esse, non vero deponendum.

Quare pro vera resolutione huius puncti obseruandum est, quod clericus usurarius primo quidem suspensione puniatur: demum eo se non corrigente procedatur ad degradationem contra illum, & sic deponendus erit ab officio & beneficio, ut voluit Hostiensis in summa de usurar. §. fin. versiculo, alio à iudice. Et haec est practica pro iudicibus secundum Bernardus Diaz ubi supra, quam sequitur abique illo de degradatione Couaruias ubi supra, dict. numer. 3. Didacus Perez in rubric. tit. 2. lib. 8. ordinament. pag. 26. colum. 2. quibus assipulantur verba textus in d. cap. 1. dum dicit usurarium lucris insillat.

8 Similiter usurarius est inhabilis ad Sacrorum Ordinum susceptionem, textus in cap. maritum 33. distinctione, cap. seditionarios 46. distinctione, cap. 1. 47. distinctione, Didacus Perez ubi supra, pagina 26. columna prima, Salced. ubi supra, in principio, lit. A. nec mirum id videri debet, siquidem usurarius est infamis, ut praemissimus.

9 Et infamis infamia iuris vel facti est irregularis ad Ordines Sacros suscipiendos cap. qui in aliquo 51. distinctione, cap. Eleutherius, §. hinc colligitur 2. questione tertia, ubi loquitur de infamia iuris, Ricardus in 4. sententia distinctione 25. articulo 6. questione 1. & ibi questione 2. loquitur de infamia iuris Canonici, Angel. verbo infamia, §. 10. & Syluest. quest. 3. idem de infamia facti probat cap. omnipotens de accusat. Ricardus ubi supra, quest. 3. Villadieg. de irregul. cap. 1. versic. item est irregularis infamis, Didac. Perez praed. refertens ubi supra.

10 Usurarius itidem eligi, seu presentari non potest ad Ecclesiasticum beneficium, seu dignitatem cap. de Petro 47. distinct. Bertachin. in tract. de Episc. 2. lib. 1. part. quest. 33. Lambert. de iure patron. 2. lib. 1. part. art. 21. §. 9. Didacus Perez & Salced. ubi supra.

S V M M A R I V M.

- 1 Pactum de retrovendendo licitum omnino est de iure Caesareo, Regio & Canonico, & n. 2. & 3. per totam quest.
- 4 Pactum de retrovendendo quodcumque expressum in instrumento venditionis, simul cum obligatione bonorum, an sit personale tantum, an reale, sita quod sequatur fundum, & quomocumque singularem successorem, & numer. 5. & 6.
- 7 Pactum de retrovendendo cum modicitate pretij an inducat sufficientem suspensionem usurae, & numer. seq. cum suis limitationibus, nec non & numer. 38.

Praxis Criminalis.

- 11 Cap. ad nostram de emptione & venditione intellectus, & numer. 29.
- 24 Contractus in dubio positi reparari debet illicitus quoad forum conscientiae, quam licitus fauore animae, secus, quoad partem corporalem.
- 25 Paritas pretij in pacto de retrovendendo quomodocumque probatur, ut hic.
- 26 Contrahentes cum pacto de retrovendendo, si reuera emere ac vendere intendant, usura in foro conscientiae non committitur, etiam si pretium sit valde diminutum: erit tamen emptio iniusta praeter pretij inaequalitatem, & c. ut hic, secus in foro exteriori, ut numer. 27.
- 28 Res minus valet, quando venditur cum pacto de retrovendendo in perpetuum, quam cum limitatione temporis, & plus valet si fiat venditio cum pacto de retrovendendo ad breuius tempus, quam ad longius.
- 30 L. 4. tit. 6. lib. 8. nona collect. Reg. intellectus, & numer. seqq.
- 31 Cautiones & clausulae insolita simulationem & fraudem praeserunt.
- 32 Pactum appositum in emptione censuum redimibilium, quod possit redimi intra certum quoddam tempus, & non postea, an sit licitum.
- 33 Pactum de retrovendendo post certum tempus, & non antea, simul cum clausula quod interim lucretur fructus, censetur factum in fraudem usurarium, & ideo fructus computandi sunt in sortem principalem, & n. 34. vide etiam numer. 39.
- 36 Pactum de retrovendendo cum pacto negativo de non redimendo in fauorem soliti fauorari sufficienter conuincit ipsum de prauitate usuraria, deficiente etiam modicitate pretij.
- 37 Annus redditus contractus, eo pacto adiecto, quod redimi non possunt intra certum tempus, est nullus: vide melius numero 41. ubi contrarium probatur annullato tantum praed. pacto.
- 40 Didacus à Couar. defenditur à quadam contradictione sibi imputata.
- 40 Pacta restringentia facultatem censum redimendi tam à parte ante, quam à parte post, ex natura rei non esse illicita, si census libentur, modo, quo plus restringitur libertas redemptionis, eo plus emptor census accretas in pretio, quatenus, quo plus periculi imminet ne census irredimibilis euadat, eo plus valet census, numer. 40. versic. Nihilominus.
- 41 Pactum quod venditor census teneatur intra certum tempus censum redimere, reddit ipsum contractum usurarium.
- 43 Emptio cum pacto de retrovendendo maiori pretio, & an res interim dum non redimatur locari possit licite venditori? remissive.
- 44 Emptio cum pacto de retrovendendo in emptoris fauorem an sit licita? Et vniuersim, quando contractus dissoluitur, ad quem pertinet fructus ex re vendita, media tempore percepti? remissive.

Q Aa